

АФРИКАНСЬКИЙ ТЕАТР ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Сердюк В. О.

*здобувач вищої освіти III курсу,
факультет історії та географії,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава*

Після закінчення Другої Світової війни в Африці активізувався рух, спрямований на повалення колоніалізму. Він проходив одночасно із протистоянням між капіталістичним та соціалістичним таборами, які очолювали Сполучені Штати Америки і Радянський Союз. У цей період Африка розглядалася цими таборами як арена боротьби за поширення власного впливу, на якій один із таборів мав бути переможеним, а інший – насолоджуватися триумфом.

У наш час дана тема є актуальною, оскільки у світі досі йде протистояння за сфери впливу, активними учасниками якого є Сполучені Штати Америки, Китайська Народна Республіка, а також Російська Федерація. Ці три країни продовжують активно втручатися у внутрішні справи Африки та зберігають свою військову присутність у країнах континенту.

Метою даної статті є характеристика основних учасників африканського театру Холодної війни та аналіз сучасного протистояння за вплив в Африці.

У період Холодної війни Африка виступала ареною боротьби між двома світами – капіталістичним і соціалістичним. Основними учасниками цієї боротьби були Сполучені Штати Америки, Радянський Союз, Китайська Народна Республіка і Куба.

Факт участі США в цій боротьбі є досить спірним, оскільки з однієї сторони, вони виступали проти колоніальної політики, а з іншої – американський уряд симпатизував «білим» поселенцям. Сполучені Штати підтримували на Африканському континенті різні диктатури, які були прозахідними та антикомуністичними, але не сприяли встановленню демократії та свободи, які підтримував Вашингтон [4, с. 24].

Сполучені Штати пропонували африканським народам капіталістичну модель розвитку. Однак, оскільки США були пов'язані

дружніми відносинами із колоніальними державами, такими як Британія, Франція, Бельгія і Португалія, які експлуатували народи Африки, то це викликало в африканців недовірливе ставлення до Сполучених Штатів. На думку історика Аполлона Давідсона «..капіталізм в уяві африканців асоціювався із колоніалізмом, тому викликав недовіру, соціалістичні ж ідеї були для африканських народів більш привабливими» [2]. Капіталізм не приваблював населення багатьох країн Африки у зв'язку з тим, що він передбачав тривале накопичення капіталу за рахунок ринкової діяльності, до якої місцеві були не готові. Вибір моделі розвитку робився на користь соціалістичної моделі, яку пропонував Радянський Союз. Згідно радянської концепції прискореної індустріалізації новостворена держава могла швидко здійснити перехід від аграрного до індустріального типу економіки. Соціалістична модель забезпечувала формування сильної держави з централізованою економікою, що робило можливим масовий перерозподіл багатств [4, с. 26]. Тому правлячі партії проголошували своєю ідеологією «африканський соціалізм», а деякі пізніше – марксизм-ленінізм [2].

Під час Холодної війни африканські партії більше симпатизували соціалістичному табору, аніж капіталістичному. У 60-х роках, коли при владі в СРСР перебував Микита Хрущов, було підписано політичні та економічні угоди з різними режимами Африки. Зокрема, Радянський Союз став партнером у військовій та економічній справі для різних країн регіону: Єгипту, Конго, Сомалі, Гвінеї, Гані і Малі. Радянський Союз допомагав будувати в Африці промислові та інші об'єкти, потурав місцевим ліво-радикальним режимам і національно-визвольним рухам, що посилювало його вплив на континенті [4, с. 26].

Окрім Радянського Союзу, на Африканський континент намагалися поширити власний вплив інші «гравці», які також були із соціалістичного табору: Китайська Народна Республіка і Куба. Варто відмітити, що спочатку Китай співпрацював із Радянським Союзом, між ними було встановлено Китайсько-Радянський союз, який у період 1959-1965 років розпався. Причиною цього стала критика Радянським Союзом керівництва та політики Мао Цзедуна, а Мао засуджував мету Хрущова щодо «мирного співіснування» із Заходом як контрреволюційну [4, с. 27]. Тобто, у соціалістичному таборі стався розкол, після якого СРСР і КНР конкурували за поширення власного впливу кожен окремо, нерідко підтримуючи різні політичні групи. Як приклад можемо навести той факт, що у Зімбабве Радянський Союз

підтримував партію ZAPU (Африканський народний союз Зімбабве), яка орієнтувалася на СРСР, а Китай підтримував партію ZANU (Африканський національний союз Зімбабве), яка орієнтувалася на Китай і симпатизувала ідеям Мао Цзедуна. Взагалі, після розколу, Китай прагнув знайти собі союзників на африканському континенті, і йому це зрештою вдалося.

Куба також, як і Китай, проводила самостійну зовнішню політику щодо Африки, що звісно призводило до напружених відносин із Радянським Союзом. Куба підтримувала антиколоніальні рухи в Африці та пропонувала різну допомогу, що в свою чергу сприяло формуванню позитивного ставлення у народів Африки.

У XXI столітті присутність на Африканському континенті Сполучених Штатів, Китайської Народної Республіки і Російської Федерації (правонаступника Радянського Союзу) залишилася. Інтерес до Африки зумовлений тепер також економічними причинами, а не лише військовими: Африка розглядається не як арена боротьби між капіталізмом і соціалізмом, а як джерело сировини, тому наразі посилюється співпраця із урядами країн Африки і зростає інвестування в економіку цих країн.

Найбільшим інвестором в Африку є Китай. Наприкінці 2020 року прями інвестиції Китаю в країни Африки перевищили 43 млрд. дол. США. Більше 2000 китайських компаній інвестують в Африку, а лєвова частка цих інвестицій спрямовується в енергетику, гірничо-видобувну промисловість, будівництво і виробництво [3]. Інвестування Китаєм у країни Африки сприяє посиленню його впливу на Африканському континенті. Також Китай посилює свою військову присутність в Африці: у 2017 році в країні Джибуті було відкрито першу китайську військову базу за кордоном, що займає стратегічне положення на перетині найважливіших морських торговельних шляхів.

Щодо США і РФ, то ці країни також збільшують інвестування в країни Африки, зокрема США є другою країною по інвестуванню після Китаю. Російська Федерація, у свою чергу, посилює співробітництво з урядами країн Африки та реалізує інвестиційні проекти за участю своїх компаній «Газпром», «Роснефть», «Лукойл» та інших. Нещодавно, 20 березня 2023 року в Росії відбувся саміт «Росія – Африка в многополярном мире», на якому президент країни-агресора володимир путін заявив, що Росія завжди приділяла і буде приділяти першочергову увагу співпраці з африканськими

країнами, що це один із незмінних пріоритетів російської зовнішньої політики [1].

Отже, у період Холодної війни в країнах Африки набули популярності здебільшого соціалістичні ідеї: соціалізм тут будувався за радянською і африканською моделями. Із часом країни Африки почали відходити від соціалістичної моделі розвитку, тому у ХХІ столітті у регіоні немає соціалістичних країн. Економіка сучасних африканських країн базується на засадах ринкової економіки, тому джерелом накопичення капіталу є ринкова діяльність цих країн. Вагому роль у розвитку африканського регіону відіграють інвестиції Китайської Народної Республіки, Сполучених Штатів Америки, Російської Федерації та інших країн, що сприяє зростанню їхнього впливу в цьому регіоні.

Позитивним наслідком Холодної війни на території Африки стала деколонізація континенту, що призвело до появи на мапі світу нових країн. Негативним же наслідком стало виникнення в Африці тероризму, через насичення континенту іноземною зброєю, що стало глобальною проблемою у ХХІ столітті. Тому в подальших дослідженнях слід дослідити роль Холодної війни у виникненні тероризму на Африканському континенті.

Література:

1. Владимир Путин выступил на Международной парламентской конференции «Россия – Африка в многополярном мире», проводимой в Москве под эгидой Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации. URL: <https://summitafrica.ru/news/vladimir-putin-vystupil-na-mezhdunarodnoj-parlamentskoj-konferentsii-rossija-afrika-v-mnogopoljarnom-mire-provodimoj-v-moskve-pod-egidoj-gosudarstvennoj-dumy-federalnogo-sobranija-rossijskoj-federatsii/> (дата звернення: 24.04.2023).
2. Давидсон А. Б. Тропическая и южная Африка в XX веке. *Новая и новейшая история*. №5. 2000. URL: http://www.africa.org.ua/history/4_9.htm (дата звернення: 24.04.2023).
3. Сколько Китая в Африке. *Brics business magazine*. URL: <https://www.bricsmagazine.com/ru/articles/skolko-kitaya-v-afrike> (дата звернення: 24.04.2023).
4. Elizabeth Schmidt. *Foreign intervention in Africa: From the Cold War to the War on Terror*. Cambridge University Press. 2013. P. 267.